زاڵ ببینینەوە، چونکە لەو مێژووەدا هێندە لێبووردن دروستنەبووە کە سەربەخۆیی بزوتنەوەیەکی ئافرەتانی پێ قووت بچێ. هەر بۆیەشە هەر حیزبێکی سیاسی لە کوردستاندا خاوەنی ڕێکخراوی ئافرەتان و ژنان و خوشکانی خۆی بووە. تەنانەت بەدەگمەن لە بەندی ئەو پرۆژە سیاسییە کوردیەیانەی, کە مەسەلەی ئافرەتانیان خستۆتە ڕوو، نەتوانراوە ئەو گوتارە باوانە و ئەو حوکمە چەسپاوانەی ناو کۆمەڵگا، کە ڕەوایەتی دەدەن بە پاشکۆیی هێشتنەوەی ئافرەتان لەئاست پیاودا، بگۆڕن. لەگەڵ ئەوەشدا ئافرەتان بەپلەی سیاسی و عەسکەری دیاریکراویش گەیشتوون، کەچی بەردەوام "ئافرەتبوونەکەیان" سنوورێك بووە لەبەردەم ئەوەی وەك مرۆڤی سەربەخۆ و کامڵ حسابیان بۆ بکرێ. بۆیە بەشداربوونی ئافرەتی کورد لە کەرتی پێشمەرگەدا و چەکهەڵگرتنی ژنانی کورد, ئەوانی وەك مێیینە لە ئامانجە تایبەتیەکانی خۆیان نزیك نەخستەوە. تفەنگ لەشانی ئافرەتی کورددا هیچ "یەکسانی"یەکی بۆ ئەوان لەئاست "برا پێشمەرگە"کانیاندا بەدەست نەهێنا. گەیشتنی ئافرەت بە پلەی بەرپرسیاری "سیاسی و عەسکەری" وێنای پیاوی پێشمەرگەی لە ئاست ئافرەتی پێشمەرگەدا نەگۆڕی، بەڵکو هەموو ئەمانە ئەو دڵنیابوونەیان بۆ نێری کورد هێنایە دی, کە لەگەڵ ئامادەیی ئافرەتان لە مەیدانی پێشمەرگایەتیدا، پێویستییان پێی بوو.
ئەوەمان لەبیر نەچێت کە لە خەیاڵگەی کوردیدا, کەرتی پێشمەرگایەتی قەڵەمڕەوێکە "ئازایی" و "چاونەترسی" و"بەرەوپیری مەرگچوون"ی تیا دەسەلمێنری و لە هەمان خەیاڵگەشدا ئەو خەسڵەتانە, خەسڵەتی نێرن. بۆیە کاتێ ئافرەتان ڕێگە بەخۆیان دەدەن و پێدەخەنە ئەو قەڵەمڕەوە پیاوانەیەوە، ئەوەی یەکەم شت لەوان چاوەڕواندەکرێ بریتیە لە بەرجەستەکردنەوەی ئەو خەسڵەتانە لە کەسایەتی خۆیاندا. بۆیە دەتوانین بڵێین: قەبووڵکردنی ژنان و کچان لە کەرتی پێشمەرگایەتیدا،

بەرلەوەی بڕواهێنانی پیاوی کورد بێت بە مافەکانی ئافرەت و خواست و تایبەتمەندیەکانیان, دڵنابوونەوەی نێرە لەو ڕاستییەی کە پێیاندەڵێت: ئافرەتی پێشمەرگە بە هۆی چەکهەڵگرتنەوە ئەو ترسە لەلای برا پێشمەرگەکانیان کەمدەکەنەوە کە بۆی هەیە لە ئەنجامی خەباتی مێیینەوە بۆ بەدەستهێنانی مافەکانی خۆی لە کۆمەڵگای نێرسەنتەریدا، دروستیبکەن. چونکە لەڕاستیدا هەڵگرتنی چەك هیچ مەترسییەك بە ئاڕاستەی خۆجیاکردنەوە و یاخیبوونی ژناندا دروست ناکا. بگرە چەکداربوونی ئافرەتان و قەبووڵکردنی سەمبوولێزمی چەك و هاتنە ژێر سێبەری تفەنگەوە، لەهەمان کاتیشدا دڵنیابوونەوەی پیاوی کوردە لە ئاست بەپایەداری مانەوەی قەڵەمڕەوە نێرانەکەی. ئەمەش پێماندەڵێت: ئەمجارەیان ئافرەتی کورد لە ڕێگەی کۆیلەبوونیەوە بۆ تفەنگەکەی، دەبوو کۆیلایەتی ئەو سیستەمە ڕەمزییەش بکات کە لە خەیاڵی پیاوی کورددا بۆ " تفەنگ" لە پێش چاوگیراوە. خەباتی چەکداری و ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزم، هەر تەنیا ئافرەتانیان لە ئاست ئەو کێشانەدا بێدەنگ نەکرد کە لەگەڵ پیاوانی کۆمەڵگاکەی خۆیاندا هەیانبوون، بەڵکو ناچاریشکرد لەڕێگەی کۆیلایەتیکردن بۆ تفەنگ وەك ڕەمزێك، سەرلەنوێ ببێتەوە کۆیلەی ئایدیۆلۆژیای نێرسالاری و ناسنامەی خۆی لەچوارچێوەی هەمان پێناسەدا ببینێتەوە کە پیاو بۆیکردبوو. بۆیە ئەوەی کامەران موکری لە کۆتایی پەنجاکاندا وەك "بەشێك لە ئامانجەکانی تێکۆشان"ی پیاوی کورد پێناسەی دەکات، لە قۆناغی شەڕی چەکداریدا دێتە دی.

لەڕاستیدا بەشداریکردنی ئافرەتان لە شەڕی چەکداریدا جۆرێ لە نیگەرانکردنی نێرینەشی بەدوای خۆیدا هێنا: بەپێی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزم، "تفەنگ" بە پلەی یەکەم دەبێت لە شانی نێردابێت و چەك هەڵگرتنی ئافرەتان دەشێت بە جۆری لە هەڕەشە لێك بدرێتەوە کە

لەلایەن ژنانەوە دەکرێتە سەر قەڵەمڕەوی نێر. لێرەوە ئامادەبوونی ئافرەت لە بارەگای پێشمەرگەدا , ئامادەبوونێکی نیگەرانکەر بوو. ئەو هاتبووە ناو سیستەمێکی ئاماژەییەوە کە هی خۆی نەبوو, بە بایۆلۆژیایەکەوە هاتبوو کەلەو سیستەمەدا حسابی بۆ نەدەکرا. ئەو ئامادەییە سنووری بۆ نێر دادەنا و نەیدەهێشت نێری کورد لە قەڵەمڕەوەکەی خۆشیدا بە ئازادی پراکتیزەی نێرایەتی خۆی بکات. بۆیە مەرجی هەرەسەرەکیی نێر بۆ بەپێشمەرگەبوونی ئافرەت، بریتیبوو لەوەی ئافرەتی پێشمەرگە هەوڵ بدات لەو قەڵەمڕەوەدا خۆی (بگونجێنی): وەك پیاو ڕەفتار بکات, جلوبەرگی پیاوانە بپۆشێ و وەك پیاو خۆی بە تفەنگەکەی بڕازێنێتەوە, وەك پیاو پارێزگاریی لە چەکەکەی بکات و وەك پیاویش بیربکاتەوە و بدوێ. بەمجۆرەش خەباتی چەکداری توانی ناسنامەی مێییەنەیی لە ئافرەتانی شاخ دابماڵێ و لایەنی نێرینەیی کەسێتی خۆی زیاتر بەرجەستە بکات و وەك مۆدێلێك بۆ ئافرەتی نمونەیی خۆی بۆ زۆر لە کچان و ئافرەتانی شاریش بخاتە ڕوو. بەجۆرێ تەنیا لەو ڕێگەیەوە دەیتوانی لەو قەڵەمڕەوەدا بمێنێتەوە و جۆرێ لە دڵنیایی دروستبکات و نیشانی پیاوی بدات کە ئەو مەترسیەك نییە لە ئاستیاندا. بۆیە لە قۆناغی شەڕی چەکداریدا پیاو بە جەختکردنەوەی بۆسەر نێرایەتی خۆی و ئافرەت بە فەرامۆشکردنی مێیینەیی خۆی و تەسلیمبوونی بە گوتاری نێرسالارانە، پانتایی خۆشەویستی و سۆزگۆڕینەوەیان چەپاند و ئەڤینداری وەك پەیوەندییەکی هەستەوەرانە ڕەهەندی کۆمەڵایەتیانەی خۆی ونکرد و ڕەهەندێکی شۆڕشگێڕانەی بەخۆیەوە گرت، کە دواجار تیایدا سۆز وەك شتێکی لاواز تەماشای دەکرێ. ئەڤینداری لە تەمەننای دوو کەسەوە کە پەیوەندییان لەسەر بنەمای سۆز گۆڕینەوەوە دادەمەزراند، بووە پەیوەندییەك کە دەکرایە قوربانی لەبەردەم ئایدیۆلۆژیای سیاسیدا، چونکە بەهەر حاڵ دەبوو

ئافرەت: "بەپێی توانای خۆی، بەپێی دیلیی خۆی تێبکۆشێ بۆ پێشکەوتنی گەل و لە پێناوی گەل و سەربەستی خۆیدا".

بە زمانێکی سادە دەتوانین بڵێین: ئامادەبوونی جەستەیی کچان و ژنانی کورد لە"کەرتی پێشمەرگە"دا, نەبووە هۆی بەرهەمهێنانی تێڕوانینێکی جیاوازی پیاو لەسەر ئافرەت. بەڵکو ئامادەبوونی بەرچاوی ئافرەتان لەکەرتی ناوبراودا, هەلێکی باشی بۆ پیاو ڕەخساندەوە تا لەنزیکەوە چاودێری "خوشکەکان"یان بکەن و ئاگایان لە هەڵسوکەوتیان بێت. هەروەها توانیان لەژێر پەردەی دیسیپلینی حیزبیدا، ئەو هەلومەرجانەیان بەسەردا بسەپێننەوە کە پێشتر لەناو ماڵ و کۆمەڵدا دەیانسەپاندن. ئەمەش بەو مانایەی لەجیاتی ئەوەی بارەگا و بنکە سەربازی و مەیدانەکانی تری پڕاکتیکی خەباتی ڕزگاریخوازی, ببنە مەیدان و ئەتمۆسفێرێکی ئازادانەی بەرهەمهێنانی یەکسانی و مافەکانی ئافرەتان، بوونە پانتاییەك بۆ بەرهەمهێنانەوەی شێوازەکانی کۆنترۆڵکردنی ئافرەت لەلایەن تەقلیدیەتی کۆمەڵگا و کولتووری خێڵ و ئایین و عەشیرەتەوە. هەروەها میکانیزمی ئەو بیروڕا هیرارکیانەیان بەرهەمهێنایەوە, کە پیاوان بە (شوان) و ژنان بە (مێگەل) دادەنێت و دوالیزمی (بەهێز/بێهێز) لەکەرتی پێشمەرگەدا، توانی هەمان چەقی قوورسایی هەبێ کە لەناو ماڵ و کۆمەڵگادا هەیەتی. بەکورتی دەکرێ ئەو ئەنجامە لە قۆناغی شەڕی چەکداری بەدەستبهێنرێ کە دەڵێت: لە میانەی ئەو ماوەیەدا پەیوەندییە سۆزگەراکان ئایدیۆلۆژیزە دەکرێن، خۆشەویستی وەك بەرجەستەبوونی لایەنی مێیینەیی کەسایەتی مرۆڤ لەبەرامبەر ستایشکردنی نێرایەتی و ڕەمزەکانی نێرینەدا، دەخرێتە پەراوێزەوە و ئافرەت دەست لە بەهاو کێشەکانی خۆی هەڵدەگرێت و خۆی تەسلیمی پرۆسەی بەپیاوبوون دەکات و هەموو شتێ بەهۆی پێوەرە شۆڕشگێڕییەکانەوە هەڵدەسەنگێنرێ. بۆیە ئەو قۆناغە چەندە

ستایشکردنی بەها و پێوەر و تێڕوانینەکانی نێرایەتیە، ئەوەندەش قۆناغێکە تیایدا مێیینەیی لە ئافرەت دەسەنرێتەوە و ناچار دەکرێ دەست لە و خەسڵەت و تایبەتمەندیانە هەڵبگرێ کە تایبەتن بە خۆی. بەم مانایەش لە قۆناغی شەڕی چەکداریدا ئافرەت و پیاو بەیەکتر نامۆ دەکرێن و ڕۆحی شۆڕشگێرانەی ئایدیۆلۆژی سەنتەر، جێگەی پەیوەندییە سۆزدارییەکان دەگرێتەوە و چەمکی (خوشك و برایی) دەبێتە ئەو ڕووپۆشەی کە تاکەکان لەیەکتر دادەپۆشێ١٧٣. ئەمەش چەپاندنێکی ئەوەندە گەورە لە ژیانی مرۆڤی ئەم دەڤەرەدا دروستدەکات، کە تەنیا بەهۆی توێژینەوە لە بزاڤی سێکسگەرایی و تەقینەوەی وزەی سێکسیی دوای ڕاپەڕینەوە، لێی تێدەگەین[١٧٤].

ژیانی هەستەوەری لە دوای ڕاپەڕینەوە بۆ سێکسی ئەنتەرنێتی:

وێڕای مانەوە و کاریگەریی هەموو ئەو هۆکارانەی کە لەناو کۆمەڵگایەکی داگیرکراوی تەقلیدیدا، ببوونە هۆی بەرهەمهێنانی تێڕوانینێکی تایبەت لەسەر مێیینە، ڕاپەڕین نەیتوانی ئەم تێڕوانینە بگۆڕێ و بگرە ساڵەکانی پاش ڕاپەڕین و قۆناغی خۆبەڕێوەبردنی ئیدارەی کوردی، تۆمارکەری

---

١٧٣ زۆرن ئەو پێشمەرگانەی کە لە گێڕانەوەی یادوەری خۆیاندا ئاماژە بەو حەز و ئەڤین و سۆزە دەکەن کە بۆ ئافرەتانی هاوسەنگەریان بوویانە و کەچی بەپێی پێوەرە ئایدیۆلۆژی و تێگەیشتنە شۆڕشگێڕانەکانی ئەو حیزبەی تیایدا کاریانکردووە، نەیانتوانیوە هەرگیز دەری بڕن و ناچار شاردویانەتەوە.

[١٧٤] هەڵبەت پێویستە بەردەوام ئەوە بەبیری خوێنەر بهێنمەوە کە ئەم دوو بەشەی دوایی زیاتر لەوەی توێژینەوە و شیکارکردن بێت، بریتیە لە دەربڕینی هەندێ سەرنجی تایبەت. بۆ قسەکردن لەسەر ژیانی هەستەوەری و گۆڕان لە فۆرمەکانی سۆزگۆڕینەوە لە کۆمەڵگای هاوچەرخی کوردیدا، پێویستیمان بە توێژینەوەی ورد و چڕوپڕتر هەیە.

تاریکترین لاپەڕەکانی مێژووی ژیانی هەستەوەری و تێڕوانینی پیاون بۆ مێیینە لە کۆمەڵگای ئێمەدا١٧٥. کۆمەڵگای ئێمە لەو مێژووەوە تێکەڵ بە ژیانێکی ئاڵۆزتر دەبێت و پەیوەندییە هەستەوەرییەکانیش، چ لە ڕووی بەها و چ وەك کۆمەڵێ ڕێوڕەسمی کۆمەڵایەتی، لەژێر کاریگەرییە دەرەکی و ناوەکیەکانی کۆمەڵگای کوردیدا، گۆڕانی زۆریان بەسەردا دێت. هەموو ئەمەش وا دەکات، قسەکردن لەو بارەیەوە ئاسان نەبێت و ئەوەی لێرەشدا دەگوترێ، جگە لە دەربڕینی کۆمەڵێ تێبینی کە دەشێت زیاتر شیبکرێنەوە و مشت و ماڵ بکرێن، هیچی دیکە نییە. باشە ئەوەش بەبیری خوێنەر بهێنمەوە، کە ئەم تێبینیانە تەنیا لە ڕوانگەیەکی تایبەتەوەن و دەکرێ لە ڕوانگەی دیکەوە ئەنجامگەلێکی تەواو جیاوازمان لەوانە دەستکەوێ کە لێرەدا دەخرێنە ڕوو.

---

١٧٥ لەمبارەیەوە بڕوانە ئەو ئامارانەی سەبارەت بە کوشتنی ژنان لە هەرسێ شاری سلێمانی و هەولێر و دهۆك و دەوروبەریان، لەلایەن هەندێ ڕۆژنامەی وەك ڕێوان، هاوڵاتی، میدیاوە بڵاوکراونەتەوە و لەبەر زۆری ژمارەیان نەدەکرا ئاماژە بە هەموویان بکرێ. بەڵام ئەم دوو لێکۆڵینەوەیە زۆرشتمان لەو بارەیەوە بۆ ڕووندەکاتەوە:

- ڕووناك فەرەج، هانا شوان: **ئاماری توندوتیژییەکانی دژ بە ژنان و خوێندنەوەیەك**، سەنتەری ڕاگەیاندن و ڕوناکبیریی ژنان، بڵاوکراوەی چوارەم، سلێمانی ٢٠٠٣.
- ڕێکخراوی ئاسوودە: (ئاوات محەمەد) **توند و تیژی خێزانی**. *توێژینەوەیەکی کۆمەڵایەتی مەیدانییە لەسەر ژنانی شاری سلێمانی و قەزاکانی گەرمیان*، سلێمانی، ٢٠٠٣.

پێش ڕاپەڕین، کۆمەڵگای کوردی و مرۆڤی ئەم کۆمەڵگایە لەژێر سێبەری بەعسدا بە پرۆسەیەکی دوور و درێژدا تێپەڕیبوو کە ئەویش ***متمانەسڕینەوە*** بوو. متمانەسڕینەوە ئەو هێرشە بوو کە بەعس بەهۆیەوە تاکەکەسی لەژیانی خۆی و دەوروبەر و کەسەکانی دی دەکردە دووژمن و بواری دروستکردنی هیچ جۆرە پەیوەندییەکی بۆ نەدەهێشتەوە کە پێویست بوو تیایدا هەستەوەری خۆی بەکار بهێنێ. بەعس هەستەکانی مرۆڤی بەرەو خۆشەویستی مرۆڤی دیکە ئاراستە نەدەکرد، چونکە لە تێڕوانینی بەعسیانەدا هەرمرۆڤێ بۆی هەبوو ببێتە دووژمن و خیانەتمان لێبکات. بۆیە سیستەمی سۆزگۆڕینەوە لە ڕژێمی بەعسدا، سۆزی مرۆڤی بەرەو خۆشەویستی ***سەرکردە و حیزب و نیشتیمان*** ئاراستە دەکرد. خۆشەویستی بۆ ئەم سێ کوچکەیە جوانترین و پیرۆزترین جۆری خۆشەویستی بوون لە بیرکردنەوەی بەعسدا. مرۆڤی عێراقی لەم تێڕوانینەدا کرابووە بوونەوەرێك کە دەبوو لەکاتی مەسیرە و خۆپیشاندانەکاندا بە لێشاو بێتە سەر شەقامەکان و بەیەك دەنگ درووشمی خۆشەویستی و خۆکردن بە قوربانی و گیانفیدایی بۆ سەرکردە و حیزب و نیشتیمان بڵێت: (بالروح، بالدم، نفدیك یا صدام!). ئەو کەسەی جگە لە سەرکردە، حیزب و نیشتیمان، شتێکی دیکەی خۆشویستبا، وەك خیانەتکار لەقەڵەم دەدرا. بۆیە کوشتنی سۆز بەرامبەر بە هەموو شتێ، بەشێکە لە پەروەردەی بەعس و متمانە سڕینەوە ئەو سیاسەتەیە کە مرۆڤ لە ئاست مرۆڤدا بەدگومان دەکات.

لە ڕاستیدا بیرکردنەوەی بەعسییەکان بیرکردنەوەیەکە نەك هەر ئیشیکردووە بۆ داماڵین و گۆڕینی پەیوەندییە سۆزگەراکان لە پەیوەندییەکی نێوانمرۆییەوە بۆ بەریەککەوتنێکی ئۆرگانیی ڕووت و ئەمەش لە لاقەکردندا (اغتصاب) بەرجەستە دەبوو، نەك هەر سۆز و هەستەوەری لە پەیوەندییەکە فڕێداوەتە دەرەوە و کردوێتیە

پەیوەندییەکی سێکسیانە، بەڵکو بەعسییەکان هەوڵێکی زۆریشیانداوە بۆ بەکارهێنانی پەیوەندییە سۆزگەراکان وەك ئامرازێك بۆ کۆنترۆڵکردنی تێکۆشەران و ملکەچکردنیان و لەوێشەوە زەلیلکردنیان. چەندین نمونەی وا هەیە کە پیشانیدەدەن چۆن سیستەمی بەعس ژیانی سۆزگەرایی لایەنگر و ئەندام و دەستەندەخۆرەکانی خۆی لەگەڵ هاوسەرەکانیاندا، کردۆتە ئامرازێك بۆ بەبەعسیکردن و ڕاپێچکردنی نەیار و خەڵکانی خاوەن نفوز و خەباتکاران بۆ ناو تۆڕی تاوانباری و دروستکردنی بەڵگەی تۆمەتبارکردنی سێکسی لەسەریان[١٧٦]. ئەمەش پێماندەڵێت ژیانی هەستەوەریی ئەندامانی بەعس و هاوسەرەکانیان و پەیوەندیی تایبەتییان، بەشێکی جیانەکراوە بووە لە کۆی تێڕوانینێکی گشتگرەوەی تۆتالیتاریانە، کە فاشیانەکردنی پەیوەندییە هەستەوەرییەکان یەکێك بووە لە ئامانجەکانی. ئەمە جگە لەوەی سەدان کچ و ئافرەت بە تاوانی

---

١٧٦ یەکێك لەو بەسەرهاتانەی لە سەرچاوەیەکی بڕوا پێکراوەوە بیستوومە، ئەم چیرۆکەی خوارەوەیە: دوو کەس کە هاوڕێی یەکتر و کورد بوون و ناسراو، دەبنە جێگەی سەرنجدانی بەعسییەکان و یەکەمیان هەر زوو زەفەری پێدەبرێ. بەعسییەکان چەند جارێکی زۆر دەیانەوێ دوومیشیان بەلای خۆیاندا ڕابکێشن، بەڵام ئەمەیان دەتوانێت بۆ ماوەیەك بەبیانووی پاراستنی کەسایەتی کۆمەڵایەتیانە، خۆی بگرێ تاکو ڕۆژێك لەلایەن هاوڕێکەیەوە بانگهێشتنی ماڵەوە دەکرێ و بەپێی پلانێکی تایبەت هاوڕێکەی ماڵەکە بە بیانووی شتکڕین جێدەهێڵێت و کەسی دووەم و هاوسەری کەسی یەکەم بەتەنیا دەمێننەوە و لەو ماوەیەدا ئافرەتەکە دەتوانێت رازیی بکا تا پێکەوە سێکس بکەن. پاش ماوەیەك بەعسییەکان دیسانەوە داوای لێدەکەن هاوکارییان بکا و ئەمیش هەمان ئەو بیانووانەی پێشتریان بۆ دەهێنێتەوە. بەڵام ئەمجارەیان بەعسییەکان ئەو کاسێتی ڤیدیۆیەی پیشاندەدەن کە ئاشکراکەری پێکەوەخەوتنی خۆی و ژنی هاوڕێکەیەتی. خوێنەر بۆخۆی دەتوانێت کۆتایی چیرۆکەکە پێشبینی بکات.

ئەوەی پەیوەندیی سۆزگەرایانەیان لەگەڵ پێشمەرگە و خەباتگێڕاندا هەیە، ڕاپێچی نێو دامودەزگا سیخووڕییەکان کران و وەك بارمتە لە ژێر چاودێرییەکی توندوتیژدا هێشتیاننەوە. ئەمانە ئەو قوربانیانە بوون کە هەم لە ڕووی جنسی و دەروونی و جەستەییەوە توندوتیژییان لەگەڵدا بەکارهێنراوە و هەم لە ڕووی کۆمەڵایەتیشەوە ڕووبەڕووی سیاسەتی ڕووشکاندن و ئابڕوو تکاندن بوونەتەوە. بەمجۆرەش بەعسییەکان دەبنە بەرهەمهێنەری فاشیزمێکی سێکسیانە لە عێراقدا، کە لە هەمان کاتیشدا تێکەڵێکە لە تێڕوانینێکی شۆڤێنیانەی عەرەبی بۆ ئافرەتانی غەیرە عەرەب و غەیرە سوونی و نا بەعسی لەم کۆمەڵگایەدا. بەپێی ئەو تێڕوانینە ئافرەت لە خۆیدا وەك ئەوەی کە هەیە گرنگ نییە، بەڵکو لەوێدا بۆ بەعسییەکان گرنگە کە بەشێکە لە سامان و ملکایەتی ئەو پیاوانەی کە لە بەعس یاخیبوون. بۆیە سزادانی کچان و ژنان هۆکارێکی باشە بۆ سڕکردن و چاوشکاندنی یاخییەکان و هێنانەوەیان بۆ ژێر دەسەڵاتی بەعس خۆی. بەمجۆرەش سیستەمی بەعس پانتایی ژیانی هەستەوەری وەك پانتاییەکی مەترسیدار پێناسە دەکات، کە دواجار وەك تاوانێك حسابی بۆ دەکرێت و پەیوەندییە سۆزگەراکان وەك بەشێ لە کۆی ئەو جەنگانەی بەعس لە دژی کۆمەڵگای عێراقی هەڵیگیرساندن، تەماشای دەکرێ.

شەڕەکانی ناوخۆی کوردیش، متمانەسڕینەوەیان برەو پێدا و بگرە خستیانە چوارچێوەیەکی ئایدیۆلۆژیی و شۆڕشگێڕانەی پیرۆزەوە. ئەمە جگە لەوەی کە هەر شەڕی ناوخۆیی هیچ بوارێکی بۆ هزری لێبووردەیی نەهێشتەوە، کە دیسان مەرجێکی ترە بۆ دروستبوونی پەیوەندییەکانی خۆشەویستی و سۆزگۆڕینەوە. لە دوای ڕاپەڕینەوە و سەبارەت بە تێڕوانینی نێرانە لەئاست مێیینە و پەیوەندییە سۆزگەراکان، کۆمەڵگایەك دروستبوو، کە تا دەهات قەبووڵیدەکرد ڕۆژانە ئافرەتان خۆیان

بسووتێنن، تێزابیان پێدا بڕێژرێت و لەناو بازاڕەکان و لەسەر پیادەڕۆکان، هووییهایان لێبکرێت. واتە نەك هەر ناوماڵ، بەڵکو گۆڕەپانی گشتی و شوێنە گشتییەکانیش بۆ مێیینە بوونە شوێنی مەترسیدار. لە ڕووی جنسییەوە ژمارەیەکی زۆر لە کچان، ژنی بێسەر و شوێنەکان و ئەنفالکراوەکان و ئاوارەکان، ڕاپێچی ناو تۆڕەکانی لەشفرۆشی کران و لە دایەرەکانیشدا و هاوکات بە سەرهەڵدانی گەندەڵیی ئیداری و جۆرێ لە بیرۆکراسیەتی کوردی، کارمەندانی ئافرەت خۆیان لەبەردەم دەستدرێژیکردنی نوێدا بینییەوە: دەبوو بە جۆرێ خاوەن دەسەڵاتی دایەرە و بەڕێوەبەری بەش ڕازیی بکەن، ئەمەش وەك مەرجێك بۆ دامەزراندن و مانەوەیان لەو فەرمانگەیەدا. لە ئاستی کۆمەڵایەتیشدا برەوسەندنی دیاردەگەلی وەك دەستبۆبردن، نقورچبازی و لێبادان[١٧٧]، بوونە دیاردەی ڕۆژانە و بەرچاو، بەڵام بێدەنگەلێکراوی ناو کۆمەڵگا.

هەموو ئەمانەش هاوشان و هاوکات بوون بە برەوسەندن و تەشەنەسەندنی دیاردەی ئیسلامی سیاسی کە تێڕوانینێکی تایبەتی هەیە بۆ مێیینە و نێرینە. ئیسلامی سیاسی هەر تەنیا پیاوسالاریی ئایینیی برەو پێنەدا و بنەما نەگۆڕە مەزهەبیەکانی نەکردە ئامرازێك بۆ دەستێوەردان لە ژیانی هەستەوەری مرۆڤی کورد، بەڵکو جۆرێکی تازەی جلوبەرگ پۆشین و شێوازێکی دیکەی ئامادەیی ئافرەتانی لە کۆمەڵگادا سەپاند، کە هاوشانیش بوو بە ڕەواج پێدانی ڕوانگەیەکی زۆر لە مێژینە لەسەر ئافرەت و مێیینەبوون و بێگومان ئەمەش بێکاریگەر نەبووە لە زیندووکردنەوە و درێژەدان بە نەریتەکانی وەك ئافرەت کوشتن، زوو بەشوودان و خەتەنەکردن و هتد.

---

[١٧٧] بڕوانە گفتوگۆی شەهلا مەحمود لەسەر هەمان بابەت لەگەڵ نووسەردا، کە وەك پاشکۆی دووەمی ئەم کتێبە بڵاوکراوەتەوە.